

SESSION 2022

**CAPES
CONCOURS EXTERNE**

**SECTION : LANGUES VIVANTES ÉTRANGÈRES
NEERLANDAIS**

ÉPREUVE ÉCRITE DISCIPLINAIRE

Durée : 6 heures

L'usage de tout ouvrage de référence, de tout dictionnaire et de tout matériel électronique (y compris la calculatrice) est rigoureusement interdit.

Si vous repérez ce qui vous semble être une erreur d'énoncé, vous devez le signaler très lisiblement sur votre copie, en proposer la correction et poursuivre l'épreuve en conséquence. De même, si cela vous conduit à formuler une ou plusieurs hypothèses, vous devez la (ou les) mentionner explicitement.

NB : Conformément au principe d'anonymat, votre copie ne doit comporter aucun signe distinctif, tel que nom, signature, origine, etc. Si le travail qui vous est demandé consiste notamment en la rédaction d'un projet ou d'une note, vous devrez impérativement vous abstenir de la signer ou de l'identifier.

Tournez la page S.V.P.

A

INFORMATION AUX CANDIDATS

Vous trouverez ci-après les codes nécessaires vous permettant de compléter les rubriques figurant en en-tête de votre copie.

Ces codes doivent être reportés sur chacune des copies que vous remettrez.

► **Concours externe du CAPES de l'enseignement public :**

Concours
E B E

Section/option
0 4 3 1 E

Epreuve
1 0 1

Matière
9 3 1 1

1. Composition

Schrijf in het Nederlands een opstel dat betrekking heeft op het thema *Représentation de soi et rapport à autrui*, waarin u via een kritische analyse van alle vijf aangeboden documenten (A, B, C, D en E) een zelfgekozen problematiek behandelt.

2. Traduction

- 2.1 Vertaal document C in het Frans.
- 2.2 Traduisez en néerlandais le document E.

Gewoon opnieuw beginnen: literatuuronderwijs na het barbarendom

Lang geleden – niemand had nog gehoord van studiehuis, het nieuwe leren en competentiegericht onderwijs, educatieve terreurorganisaties als SLO, KPC en APS bestonden nog niet en de latere staatssecretaris voor onderwijs Netelenbos doceerde nog aan een huishoudschool, in gelukkiger tijden dus – zei mijn toenmalige rector tegen me dat het toch raar was dat zaken als Romantiek en sonnet behandeld werden bij Nederlands, en bij Frans, én bij Engels, en misschien ook nog wel bij Duits.

Zou het niet veel beter en efficiënter zijn, zo zei hij, als er een vak ‘Literatuur’ kwam waar die algemene zaken aan de orde kwamen en dat de Franse, Duitse enz. kwesties ofwel in de lessen Frans, Duits enz. besproken werden of – en dat was natuurlijk veel beter – dat binnen de lessen Literatuur nu eens een leraar Frans iets kwam behandelen, dan weer de leraar Duits, maar dat de algemene lessen door een heuse docent ‘algemene literatuur’ gegeven werden, voor welke functie hij mij op het oog had, want ik publiceerde wel eens wat op dat gebied.

Omdat ik hem graag mocht en hij over het algemeen een heel verstandig man was, ben ik niet meteen ‘malloot’ gaan roepen maar heb iets gemompeld van ‘interessant’ en ‘moet ik toch eens over nadenken’. Later, tijdens een borrel, heb ik hem uitgelegd dat zijn idee echt onzin was, en omdat hij een verstandig man was, begreep hij dat al heel snel en hoorde ik er nooit meer iets over. (...)

– <http://taalunieversum.org>, J.A. Dautzenberg (2013)

Elsschot zelf heeft de autobiografische kant van zijn literatuur sterk benadrukt. Zijn verhalen zouden louter en alleen op de werkelijkheid berusten. Een exacter inzicht in zijn werkmethode leert dat hij in *Lijmen* feiten en ervaringen uit het eigen leven en dat van anderen herschikt en combineert tot een nieuwe werkelijkheid. Boorman en Laarmans zijn projecties van een psychische dualiteit waaraan Elsschot zelf laboreerde; toch zijn ze geïnspireerd door reële modellen. Zijn vriend Jules Valenpint bijvoorbeeld staat model voor Boorman. Samen met hem geeft Elsschot van 1911 tot 1914 de *Revue Continentale Illustrée* uit. Het Wereldtijdschrift is geïnspireerd op deze listige onderneming. Als jonge secretaris van een Argentijns zakenman in Parijs constateert hij dat een hele staf personeel enkel op papier kan bestaan. Ook Boorman past een dergelijke techniek toe. Laarmans herinnert aan De Ridder (Elsschot) als student aan de Handelshogeschool te Antwerpen. De gebeurtenissen in *Het been* zijn meer verzonnen, zuiverder fictie. In feite heeft de auteur met dit werk een literaire brug willen slaan tussen *Lijmen* en de daarop volgende werken. Hij neemt de zaak Lauwereyssen weer op en bouwt ze uit met een reeks vrijwel fantastische gebeurtenissen die moet leiden tot de breuk tussen Boorman en Laarmans. *Het been* is een humoreske, een burlesk verhaal, een cerebraal spel dat fungeert als kritiek op de werkelijkheid, de bureaucratie, de jurisprudentie, de burgerlijkheid en het zakenleven.

De spanning tussen realisme en idealisme resulteert in de beide werken in vormen van cynisme. *Lijmen* is een hard en wreed, maar ook een teder en gevoelig boek, waarin een figuur als Boorman met een ironische en afstandelijke scherpzinnigheid en zonder enig vooroordeel cynisch is; maar waarin ook de Lauwereyssens lichtelijk spottend maar met een mateloos medelijden achter de spot worden getekend. Met een verbeterd, spottende ergernis ontleedt de auteur de ijdelheid en het bedrog in het lijmen; hij erkent meteen ook de superieure kwaliteiten van de fielt Boorman die het geoorloofde en ongeoorloofde consequent en logisch, maar eigendunkelijk door elkaar haspelt. Door de spot heen blijft voortdurend een kies medelijden met de arme bedrogen drommels. Het cynisme in *Het been* heeft een iets andere kleur door de burleskere invalshoek. Door zijn heersersnatuur wordt Boorman er als het ware toe geleid zijn schuldgevoelens te exploiteren. Een grandioos spel dat echter minder deernis wekt. Ook de hooghartigheid van vrouw Lauwereyssen laat minder ruimte voor vormen van medeleven.

– “Willem Elsschot”, Guido Goedemé (1989),
in: *Lexicon van Literaire Werken*, T. Anbeek, J. Goedegebuure, B. Vervaeck

Debat over nationale identiteit vereist andere invalshoek

Overheid en samenleving moeten de discussie over de Nederlandse identiteit niet langer uit de weg gaan. Cruciaal hierbij is echter dat in het debat de aandacht wordt verlegd van de feitelijke naar de gewenste identiteit van ons land. De vraag ‘wie we willen zijn’ moet centraal staan. Dat stelt WRR-onderzoeker Will Tiemeijer in zijn essay ‘Project Nederland’ dat op 4 februari jl. is gepubliceerd. Het is een achtergrondstudie bij het WRR-adviesrapport ‘Samenleven in verscheidenheid’ dat eind vorig jaar is verschenen.

Wat is eigenlijk de Nederlandse identiteit? De laatste jaren klinkt deze vraag weer veelvuldig, en onlangs deed het Sociaal en Cultureel Planbureau er een groot onderzoek naar.¹ Nogal wat mensen zijn echter huiverig om zich uit te spreken over wat de Nederlandse identiteit concreet zou inhouden. Ze willen vermijden dat bepaalde groepen worden uitgesloten omdat zij geen ‘echte’ Nederlanders zouden zijn.

Deze voorzichtigheid is begrijpelijk, maar soms ook lastig. Met de toenemende verscheidenheid van onze bevolking dringt zich immers de vraag op wat nu eigenlijk Nederland bijeenhoudt, en waarin alle inwoners van ons land – of zij nu hier geboren zijn of van elders komen – moeten socialiseren dan wel integreren. Dit essay van Tiemeijer bevat daarom enkele voorstellen om de impasse te doorbreken, en het debat over identiteit in productiever vaarwater te brengen.

Wie willen we zijn?

Een eerste conclusie is dat het niet verstandig is om het debat over dit onderwerp krampachtig te vermijden. Wel is het belangrijk de aandacht te verleggen. We moeten ons niet langer blind staren op de vraag naar de feitelijke Nederlandse identiteit (Wie zijn wij?), maar kunnen ons beter richten op de vraag naar de gewenste Nederlandse identiteit (Wie willen wij zijn?).

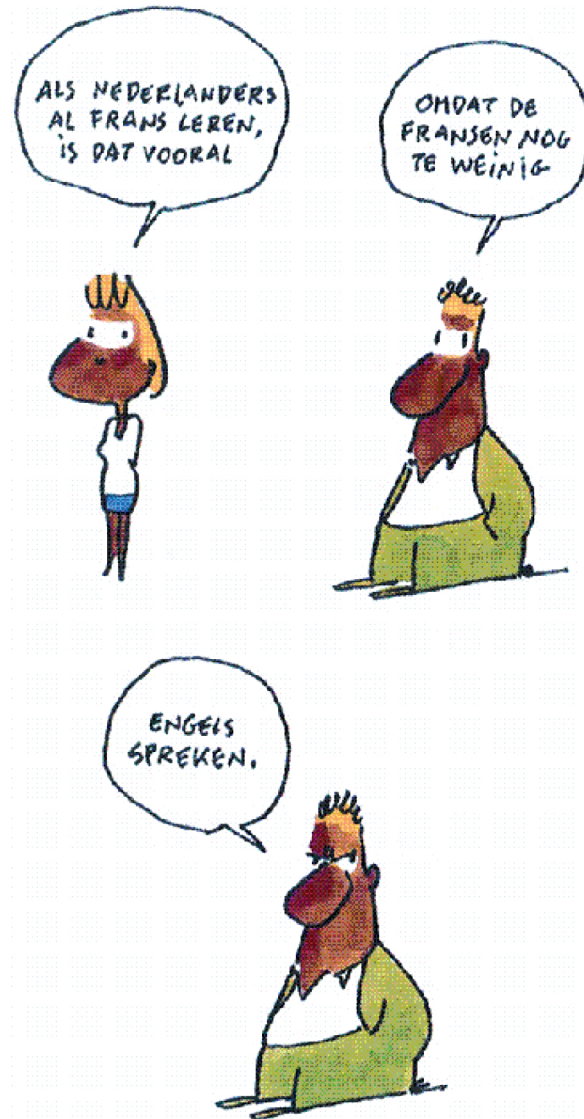
Ter illustratie een voorbeeld: Nederlanders worden wel omschreven als open, tolerant en verdraagzaam. Dat zijn doorgaans goede eigenschappen, dus er valt zeker wat voor te zeggen als iedereen zich die (voldoende) eigen maakt. Maar Nederlanders worden ook wel afgeschilderd als bot, gierig en weinig ambitieus. Zijn dat ook aspecten van de Nederlandse identiteit waarvan we hopen dat iedereen zich die eigen maakt? En ook weer doorgeeft aan zijn kinderen?

Dit voorbeeld maakt duidelijk dat het uiteindelijk gaat om wie we willen zijn. Wat mogen we dus wel en niet van elkaar verwachten? Dát is waar het gesprek over moet gaan. Die focus op de gewenste identiteit geeft bovendien minder risico's op uitsluiting.

Lotsverbondenheid

Een tweede conclusie is dat wat Nederlanders met elkaar verbindt uiteindelijk niet is geworteld in een bepaalde ‘typisch Nederlandse’ cultuur of geschiedenis, maar in hun lotsverbondenheid. De inwoners van ons land delen een bepaald leefgebied en een bepaalde toekomst, en dát is wat hen verenigt. Van iedereen die dit leefgebied binnentreedt mag worden verwacht dat hij of zij een bijdrage levert aan het succesvol samenleven in dit gebied. In dit gezamenlijke ‘project Nederland’ ligt uiteindelijk het fundament van verbondenheid.

– <https://www.wrr.nl>, Wetenschappelijk Raad voor het Regeringsbeleid (2021)

Transcription :

- (1) Als Nederlanders al Frans leren, is dat vooral
- (2) omdat de Fransen nog te weinig
- (3) Engels spreken.

cartoon verschenen in: *De Franse Nederlanden / Les Pays-Bas français. Jaargang 2020*

Introduction : la relation spéculaire franco-néerlandaise

[..] Il est – rassurez- vous sur ce point – beaucoup question de la France dans l’oeuvre de Huizinga mais ce qui importe, plus que le nombre de ses occurrences, c’est leur nature et le moment où elles sont invoquées, comment elles s’intègrent dans la stratégie propre du discours de Huizinga. Cette stratégie, rappelons-le, vise à dégager la spécificité et à garantir l’identité néerlandaise elle-même. Ce qu’il faut mettre en évidence, c’est la relation spéculaire que Huizinga construit entre la France et les Pays-Bas. Autrement dit, quand Huizinga parle de la France, c’est toujours, explicitement ou non, en référence aux Pays-Bas, à la culture néerlandaise ou au contexte socio-politique néerlandais.

Or, le propre de son sujet central conduit naturellement Huizinga à s’intéresser à ses trois grands voisins ; car les Pays-Bas sont un petit territoire (mais non un petit pays !) avec plus d’« extérieur » que d’« intérieur », en contact permanent avec la France, l’Angleterre et l’Allemagne ; il s’agit d’un lieu commun que Huizinga reprend à satiété, mais dont il faut tirer dans notre logique spéculaire la conséquence suivante : ces trois pays constituent les trois faces d’un miroir complexe dans lequel se regardent les Pays-Bas. Ces trois pays jouent tour à tour le rôle de modèles et d’anti-modèles selon les aspects de leur civilisation, les époques de leur histoire mais aussi selon l’évolution personnelle de Huizinga.

Voilà sans doute la raison pour laquelle, lorsqu’il évoque les relations des Pays-Bas avec l’un de ces pays, Huizinga fait souvent allusion aux autres. Et c’est bien pourquoi il s’est aussi intéressé aux relations entre ces pays eux-mêmes, à l’image mutuelle qu’ils entretiennent, en particulier la France et l’Allemagne, deux nations qui se définissent l’une par rapport à l’autre, qui depuis longtemps sont obsédées l’une par l’autre, bref des « nations spéculaires » par excellence.

Cette image du miroir n’est pas de mon invention personnelle. Elle est employée par Huizinga lui-même notamment pour définir la relation à l’Autre : ainsi les Néerlandais ayant une langue propre disposent-ils d’un « miroir à eux pour capter ce qui est étranger » ; et plus directement à propos de la relation germano-néerlandaise, les Pays-Bas offrent à l’Allemagne « un miroir plus fidèle que celui que lui tendent la plupart des autres peuples ». Nous trouvons là un cas particulier du concept-clé de l’approche de l’histoire chez Huizinga ; celui de représentation qui constitue, à mon sens, l’aspect le plus moderne de son oeuvre.

Comment en l’occurrence caractériser cette représentation de la France chez Huizinga ? Son contemporain français Lucien Lefebvre, l’un des fondateurs de la célèbre Ecole des Annales, se disait frappé par l’ambivalence des sentiments collectifs tels que Huizinga les décrivait dans *L’automne du Moyen-Age* ; c’est ce même terme d’ambivalence que je voudrais employer ici. A première vue, et ce sera l’objet de ma première partie, il n’y a rien de très surprenant ni de très original : nous savons tous que dans le meilleur des cas l’image de la France aux Pays-Bas est ambivalente. Nous retrouverons chez Huizinga cette relation d’attraction et de rejet, d’infériorité et de supériorité qui caractérise si souvent l’attitude des Néerlandais à l’égard de la France, aussi bien sur le plan culturel que politique ; mais sa relation profonde va bien au-delà des clichés communs et je voudrais montrer ensuite à quel point la référence française est, chez Huizinga, centrale, en particulier dans la relation éminemment personnelle qu’il entretient avec le genre historique.

– *Huizinga, les Pays-Bas et l’image de la France*, Christophe de Voogd (1997)